

Samboeres arverett og forslag til nye arveregler

Det er i dag blitt svært vanlig å leve i langvarige samboerforhold med kjæresten sin. Mange gifter seg sent, og en god del velger ikke å gifte seg i det hele tatt. Det skjer derfor oftere og oftere at det ved dødsfall sitter igjen en samboer, som ikke bare har blitt frarøvet sin kjære, men som også sitter i en noe komplisert og uoversiktig rettsstilling i forhold til spørsmålet om arv. Den sosiale aksepten, og det at samboere i enkelte rettslige sammenhenger er blitt likestilt med ektefeller har vært medvirkende årsaker til at mange samboere i dag lever med en rettsforestilling om at det finnes lovregler som gir dem en viss arverettslig beskyttelse. Dette er ikke alltid tilfellet slik arveloven er utformet i dag. Trolig vil imidlertid dette endres om kort tid.

Generelt om dødsboskifte

Ved alle dødsfall må det gjennomføres et skifte av dødsboet. Avdødes gjeld må gjøres opp og det må skje en såkalt utlodning, en fordeling, av den avdødes eiendeler. Dødsboskiftet kan skje privat eller offentlig. Reglene for gjennomføringen av skiftet er stort sett de samme, spørsmålet er bare hvem som rent praktisk skal forestå skiftet. De aller fleste dødsboer skiftes privat.

Ved privat skifte gjennomføres skiftet av en eller flere av arvingene. Den eller de som ønsker å overta boet til privat skifte må innen 60 dager etter dødsfallet erklære dette til tingretten. Tingretten vil da utstede en skifteattest. Den eller de som skifteattesten er utstedt til får full råderett over avdødes eiendeler, dette innebærer imidlertid også at man overtar ansvaret for avdødes gjeld.

Dersom det er uklart hva avdøde hadde av gjeld kan det lønne seg å be tingretten utstede såkalt preklusivt proklama. Preklusivt proklama innebærer kort sagt at avdødes kreditorer må melde sine krav overfor avdøde til tingretten innen en gitt frist. De krav som ikke er innmeldt innen denne fristen faller bort.

Dersom man ønsker at dødsboet skal skiftes privat, men synes at fordelingen av arv blir litt for komplisert til å gjennomføre det selv, står man fritt også ved privat skifte til å la seg bistå av en advokat til selve gjennomføringen av skifteoppgjøret.

Dersom ingen av arvingene ønsker å påta seg ansvaret for å gjennomføre skiftet kan det begjæres offentlig skifte. I disse tilfellene vil tingretten normalt oppnevne en bobestyrer som forvalter boet på rettens vegne. Bobestyrer vil avklare alle spørsmål om bobehandlingen og oversender saken til tingretten som avslutter skiftet med en slutning og utlodning (fordeling) til arvingene. Den som begjærer offentlig skifte må forskuttere utgiftene til bobehandlingen. Forskuddet er normalt på ca. kr. 30 000 (varierende etter om det oppnevnes bobestyrer eller ikke).

Samboers arverett – dagens regelverk

Ved dødsboskiftet er det kun avdødes eiendeler som skal fordeles, før dette kan gjennomføres må det derfor klarlegges hva som var avdødes og hva som er gjenlevendes eiendeler. Gjenlevendes eiendeler beholdes i sin helhet av gjenlevende, på samme måte som hvis samboerne hadde gått fra hverandre mens begge levde. Ved fordeling av eiendeler vil en samboerkontrakt som sier noe om dette normalt legges til grunn. Det anbefales derfor at samboere inngår en samboerkontrakt hvor det fremgår hvilke eiendeler som tilhører hvem.

Fra 1. juli 2009 trådte det i kraft et nytt kapittel i arveloven som i visse tilfeller gir avdødes samboer arverett, samt rett til å sitte i uskiftet bo. Arveretten er hovedsakelig gitt samboere med felles barn. Loven gir imidlertid også en styrket rett til å testamentere arv til samboer dersom man har vært

samboere i mer enn fem år. En slik testasjon på inntil 4 G vil da gå foran eventuelle særkullsbarns pliktdelsarv. Dersom man ikke har felles barn, eller ikke har vært samboere i mer enn fem år og har fått testamentert arv til seg, har man fortsatt ingen arverett etter sin avdøde samboer. I NOU nr. 1-2014 er det imidlertid fremlagt en utredning og utkast til ny arvelov hvor det foreslås å likestille samboere og giftes arverett. Dette vil omtales i eget avsnitt under.

I dagens arvelov anses to personer over 18 år som bor sammen og lever i ekteskapslignende forhold som samboere. Det er ikke et vilkår at personene har samme folkeregistrerte adresse, men felles folkeregistrert adresse vil være et tungtveiende argument for at samboerskap foreligger, dersom det skulle være tvil om dette.

Avdødes samboer som har, har hatt eller venter barn med avdøde har i dag rett til arv tilsvarende 4 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) på dødsfallstidspunktet. Per 01.05.2013 var grunnbeløpet på kr. 85 245. Totalt har altså gjenlevende samboer som har barn med avdøde per dags dato adgang til å motta arv tilsvarende kr. 340 980,-. Denne arveretten går foran livsarvingenes pliktdelsarv. Dersom avdøde ikke etterlater seg større verdier enn 4 G tilfaller dermed arven i sin helhet samboeren.

Samboere med felles barn kan i dag begrense samboerens arverett ved å skrive dette i et testament som samboeren gjøres kjent med.

Samboere som har bodd sammen sammenhengende i mer enn 5 år kan også, som tidligere nevnt, testamentere inntil 4 G til sin samboer. Dersom dette gjøres går denne summen foran eventuelle særkullsbarns pliktdelsarv. Dersom boets verdier er under 4 G vil dermed gjenlevende være enearving.

Samboers rett til å sitte i uskiftet bo

Samboere med felles barn har videre rett til å overta felles bolig og innbo, samt bil og fritidseiendom som tjente til samboernes felles bruk, uskiftet. Dette innebærer at arven ikke fordeles til øvrige arvinger før lengstlevende går bort.

Dersom avdøde har særkullsbarn kreves imidlertid samtykke fra den/disse på tilsvarende måte som ved uskifte som bygger på ekteskap. Dersom gjenlevende samboer ønsker å benytte retten til å sitte i uskiftet bo med de nevnte eiendeler må han eller hun innen 60 dager sende melding om dette til tingretten. Meldingen skal inneholde opplysninger om navn, alder og adresse på avdødes arvinger, samt en summarisk oppgave over både gjenlevende og avdødes eiendeler og gjeld. Gjenlevende kan inngå avtale med de øvrige arvingene om verdsettingen av eiendelene i uskifteboet.

NOU nr. 1 – 2014: Ny arvelov

10. februar i år avgav justis- og beredskapsdepartementet sin utredning vedrørende ny arvelov. I lovutkastet er det foreslått å beholde samboerdefinisjonen som nevnt over. I utredningen uttales det imidlertid at: "Arvelovgivningen bør etter utvalgets mening så langt som mulig være nøytral i forhold til ulike samlivsformer. Familien er en grunnleggende samfunnsinstitusjon enten samlivet er formalisert gjennom ekteskap eller er et samboerskap".

Utvalget foreslår på denne bakgrunn at samboere som har/har hatt felles barn, eller som har vært samboere i mer enn fem år, skal ha den samme arveretten som ektefeller. Det er i lovutkastet foreslått en økning i minstearven til ektefeller i forhold til dagens lovgivning som da også vil komme samboere til gode. Det er foreslått at gjenlevende ektefelle/samboer skal arve halvparten av avdødes

formue, eller minimum 6 G dersom avdøde også etterlater seg livsarvinger. Dersom avdøde ikke etterlater seg livsarvinger skal ektefellen/samboeren arve alt. Det er imidlertid foreslått en sekundærarverett for arvinger i andre arvegangsklasse (avdødes foreldre eller deres livsarvinger). Det vil si at disse i en del tilfeller vil ha krav på arv etter førstavede den dag lengstlevende går bort.

Arven til gjenlevende kan kun begrenses ved testament gjenlevende blir gjort kjent med før dødsfallet, og arven kan aldri begrenses til under minstearven på 6 G.

I lovforslaget er samboere også gitt lik rett som ektefeller til å sitte i uskiftet bo med hele avdødes formue. Retten til å sitte i uskiftet bo kan begrenses i testament som den andre er gjort kjent med. Det bør sies uttrykkelig i testamentet dersom uskifteretten skal begrenses.

Dersom det fremlagte lovforslaget vedtas vil dette, som det fremgår over, innebære en del endringer som vil kunne påvirke tolkningen av tidligere opprettede testamenter. Særlig for samboere vil det derfor være viktig å holde seg orientert om eventuelle nye lovbestemmelser slik at tidligere opprettede testamenter oppdateres, eller nye testamenter skrives slik at man unngår tolkningstvil.